

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 376.5-056.42.264:159

Олена Белова

Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

ORCID ID 0000-0001-6162-4106

DOI 10.24139/2312-5993/2019.08/355-364

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕМОЦІЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Мета дослідження передбачає вивчення емоційних переживань у дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку. Основними методами є модифікація проєктивних малюнкових, кольорових технік. Ми з'ясували, що в дошкільників з ПМР позитивні емоції розвинуті недостатньо, на що вказував середній та низький рівень їх прояву. Матеріали дослідження доводили, що діти не вміють розпізнавати та використовувати більшість емоцій у життєвих ситуаціях. Часто переважали негативні емоції, що впливали на взаємини в сім'ї, між однолітками, а також і на їх внутрішні переживання. У перспективі планується розробка навчально-корекційних занять, спрямованих на формування в дошкільників умінь розуміти та керувати власними емоційними переживаннями.

Ключові слова: емоції, негативні емоції, позитивні емоції, емоційні переживання, дошкільники з порушеннями мовлення.

Постановка проблеми. Важливу функцію в нашому житті відіграє емоційна сфера. Емоційна сфера в дітей дошкільного віку розвивається поступово. Діти в цей період розширюють коло знань із емоційних переживань (слідкуючи за однолітками та оточуючими їх людьми, слухаючи казки, дивлячись мультфільми, дитяче кіно тощо). Але, як правило, недостатня інформативність, спостережливість, що входить в особливості розвитку дітей із порушеннями мовлення, може призвести до неправильного реагування в певних життєвих ситуаціях, некритичності до своєї поведінки. Безпідставні прояви негативних емоцій призводять до напружених стосунків серед однолітків у колективі, у їх сім'ях, а також впливають на внутрішній стан самої дитини (Белова, 2018; Конопляста та Сак, 2010). Нашим завданням було виявити ступінь залежності недорозвинення мовлення на розвиток позитивних та негативних емоційних переживань у дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз актуальних досліджень. Емоції в нашому житті відіграють величезну роль. К. Ізардом описано базові емоції, які розкривають внутрішні переживання особистості та їх зовнішній прояв. Зокрема, до них належать радість, інтерес, подив, гнів, сум, відраза, презирство, сором, страх, провина. Інші емоції, відповідно до теорії К. Ізарда, є похідними. Кожна з базових

емоцій, на думку науковця, здатна проявляється за допомогою мімічних м'язових рухів обличчя й супроводжуватися виразними і специфічними переживаннями, усвідомлюваними особистістю (Ізард, 2000, с. 58-62).

На думку Я. Рейковського, емоційна сфера здатна впливати на дії психічних процесів. Його дослідження показали різноманітні зміни, що протікають в інших психічних процесах та діяльності людини під впливом емоцій. М. Варій зазначав, що емоції притаманні особистості від народження. Прості – є вродженими, а складні – такі як інтерес, страх та сором – зазнають суттєвих змін унаслідок соціалізації. І. Молодушкіна визначає, що емоції здатні вплинути на розвиток мисленнєвої діяльності. На її думку, емоції є результатом діяльності мозку, сприяють пошуку нової інформації, підвищуючи вірогідність досягнення мети (Молодушкіна, 2011, с. 17). Р. Немов та Р. Павелків емоції розглядали на рівні переживань, які виникають під впливом загального стану організму, та процесу задоволення актуальних потреб.

Огляд наукової літератури доводить, що емоції – це характерне реагування організму на оточуючий вплив; вони є результатом еволюційно-біологічних змін, наслідком специфічної реакції центральної нервової системи.

Дошкільний вік є унікальним та неповторним періодом емоційного розвитку в житті дитини, оскільки є підґрунтям для формування спеціальних знань, навичок та норм спілкування на основі певних вікових можливостей. Діти дошкільного віку спираються на емоції у виборі засобів поведінки, саме емоції супроводжують відчуття дитини, регулюють розумову діяльність, а також роблять навколишній світ різноманітнішим (Кузьменко, 1996, с. 20).

Когнітивна та емоційна регуляція дій у дітей розвиваються одночасно. За дослідженнями Ж. Піаже, саме почуття дають дошкільникам необхідну енергію, у той час як знання накладають на поведінку певну структуру. На думку В. Сікорського, почуття та афекти проявляються в дітей значно раніше, ніж інші види психічних функцій, саме ці функції складають найвизначнішу сторону їх душевного життя.

О. Запорожець та Я. Неверович вважали, що емоційний розвиток дитини є однією з найважливіших умов у її вихованні. Саме емоційні переживання формують відносини з соціумом для її особистісного становлення. У момент переходу від раннього дитинства в дошкільне відбуваються суттєві зміни в емоційній сфері малюка. У цей час виникають особливі форми співпереживань, співчуття до інших. М. Лебединський розглядав емоції як одну з найважливіших сторін психічних процесів, яка характеризує переживання дитиною дійсності.

О. Шаграєва відмітила, що почуття та переживання дитини дошкільного віку стають складнішими, але носять переважно ситуативний характер. У цей період у дитини проявляється почуття сорому, власної

гідності, справедливості, гумору та співпереживання, дошкільнику притаманні різноманітні емоційні переживання, які лежать, передусім, у сфері стосунків із батьками та вихователем. У соціальних контактах емоції доповнюють мовленнєву інформацію. Емоційна поведінка дитини формується на основі певного емоційного досвіду, формується емоцій відгук на вплив дорослих та однолітків (Шаграєва, 2003, с. 136).

В. Зеньковський стверджував, що на початку дошкільного періоду дитина вже має відносно багатий емоційний досвід. Дошкільник відносно активно реагує на радість та сум, спостерігається, як дитина проймається настроєм оточуючих. Вираження емоцій дошкільника молодшого віку досить часто набуває безпосереднього характеру, який дитина досить бурхливо виражає в міміці, словах або рухах (Зеньковський, 1996, с. 242).

Р. Павелків зазначив, що в дітей на четвертому та п'ятому році життя з'являються почуття відповідальності. Цей процес пояснюється формуванням простих моральних уявлень відносно доброго й поганого. Під час гідного виконання своїх учинків виникають такі почуття, як задоволення, радість, і засмучення, незадоволення – під час порушення встановлених вимог. У дошкільний період у дитини розвиваються вищі почуття, а саме: моральні (почуття обов'язку, гордості, самоповаги), інтелектуальні (переживання, які виникають та розвиваються в розумовій діяльності, спрямованій на теоретичне пізнання дійсності), практичні (переживання, зумовлені пізнавальною діяльністю, її успіхами та невдачами, труднощами здійснення), естетичні (переживання, зумовлені сприйманням та взаємодією з естетичними цінностями) (Павелків, 2010, с. 312).

І. Молодушкіна відмітила, що в дошкільника спостерігається перехід від бажань, які спрямовані на предмети, до бажань, пов'язаних із предметами. Діяльність дошкільника – емоційно насичена, з'являються такі емоції, як співчуття, співпереживання. Емоції, пов'язані з уявленнями, виникають на основі механізму емоційного передбачення. Ще до того, як дошкільник почне діяти, у нього з'являється емоційний образ майбутнього результату, а також його оцінка з боку дорослих (Молодушкіна, 2011, с. 34).

Позитивні емоції (радість, задоволення, довіра) надають дітям відчуття безпеки та надійності, внутрішній спокій. Негативні емоції призводять до дискомфорту, поганого самопочуття, попереджують про небезпеку і незадоволеність. У момент ситуативних перешкод, дошкільник виявляє гнів, сум – така емоційна реакція призводить до зниження активності дитини, її психологічного налаштування до поразки, втрати й відповідно до розчарування. Почуття страху спонукає дітей до самозахисту (Мельнічук, 2002, с. 44).

В. Кузьменко вказував, що переживання та почуття дошкільника стають більш диференційованими та складнішими. Також активно формуються морально-етичні, інтелектуальні та естетичні категорії. У дитини розвиваються почуття сорому, власної гідності, справедливості,

гумору, уміння поставити себе на місце іншого, співпереживати з ним. З кожним разом емоційні переживання набувають більш вербалізованого характеру («Я з тобою не дружу!»). У дошкільників яскраво виражені симпатії та антипатії, з'являються потреби в розумінні, підтримці та любові (Кузьменко, 1996, с. 19).

Дослідження дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення показало, що мовленнєвий дефект впливає на розвиток їх емоційно-вольової сфери. Даний факт зумовив підвищену увагу дослідників до вивчення цієї проблеми, адже емоції слугують регулятором людського спілкування (Белова, 2018; Гаврилова, 2008, Конопляста, 2010).

Учені (Белова, 2018, с. 397-406; Гаврилова, 2008; Конопляста, 2010; Пахомова, 2015; Тарасун, 2014; Шеремет, 2010) відзначають у дошкільників із мовленнєвими порушеннями слабку волю, низьку концентрацію уваги, низький рівень довільного запам'ятовування й відтворення інформації та самоконтролю, саморегуляції. Через недостатньо розвинений вольовий процес у дітей, яких відносять до даної категорії, виникають труднощі в засвоєнні грамоти та спостерігається знижена готовність до шкільного навчання дошкільника.

Згідно з дослідженнями О. Белової, С. Коноплястої, Т. Сак, емоційно-вольова сфера дітей із порушенням мовлення має свої особливості, які часто пов'язуються з комунікативними труднощами, у порівнянні з емоційно-вольовою сферою дітей без мовленнєвих порушень. Вчені зазначають, що проблеми мовлення значною мірою впливають на внутрішній стан дитини та поведінку.

Мета статті – порівняння особливостей прояву емоційних позитивних та негативних переживань дітьми дошкільного віку з типовим психофізичним розвитком та з порушеннями мовлення.

Методи дослідження. Методики, що надають змогу з'ясовувати особливості емоційного розвитку й оцінювати емоційні стани дошкільника, включають у себе спостереження, експеримент та проєктивні методики. До основних методик діагностики включають такі види діагностик: метод діагностики на основі слухових критеріїв (В. Манеров, Є. Шнейдер); діагностику на основі змін поведінки (А. Бобков); діагностику на основі вибору кольору (М. Люшер, Є. Дорофєєва, О. Захаров); діагностику на основі малюнку (М. Фетісина, М. Панфілова); діагностику на основі відповідей на питання (А. Уессман і Д. Рікс); сюжетно-ситуативно-ілюстровану методику (О. Белова).

Аналіз практично-методичних джерел показав, що для дослідження емоційно-вольової сфери, присутності негативних емоцій у дітей дошкільного віку існують різні типи діагностичних методик. Відповідно до мети нашого дослідження було обрано модернізовану методику, що дозволяє вивчити емоційні переживання за вибором кольору та тестове опитування вихователя на визначення наявності в дітей позитивних та негативних емоцій.

Виклад основного матеріалу. Експериментальним дослідженням було охоплено 40 дітей старшого дошкільного віку (6–7 років) (100 %), із них: 21 дошкільник (52,5 %) – діти з типовим мовленнєвим розвитком та 19 дошкільників із порушеннями мовленнєвого розвитку (47,5 %).

Визначення рівня розвитку емоційного переживання потребувало визначення бальної системи оцінювання. Тому нами було враховано найбільшу кількість балів, яку могли набрали дошкільники за кожною методикою. Зокрема, найбільша кількість балів під час вивчення позитивних емоцій становить 10 балів, таку ж саму кількість балів дитина могла набрати під час виявлення в неї негативних емоцій. Це дозволило нам визначити три рівні розвитку як позитивних, так і негативних емоційних переживань: низький, середній та високий.

Результати аналізу особливостей виконання дошкільниками завдань, що спрямовані на рівень розвитку позитивних емоцій, показали, що низький рівень позитивних емоцій (від 0 до 3 балів) переживала однакова кількість дошкільників, зокрема 26,3 % з порушеннями мовлення та 26,8 % дітей із типовим психофізичним розвитком. Середній рівень позитивних емоцій (від 4 до 6 балів) спостерігався у 52,6 % дітей із порушеннями мовлення, дещо меншим він був у дітей із типовим мовленнєвим розвитком (42,9 %). Високий рівень (від 7 до 8 балів) позитивних емоцій спостерігався в 33,3 % учнів з типовим розвитком, це значно переважало з ПМР, яких було лише 21,1 % (див. рис. 1).

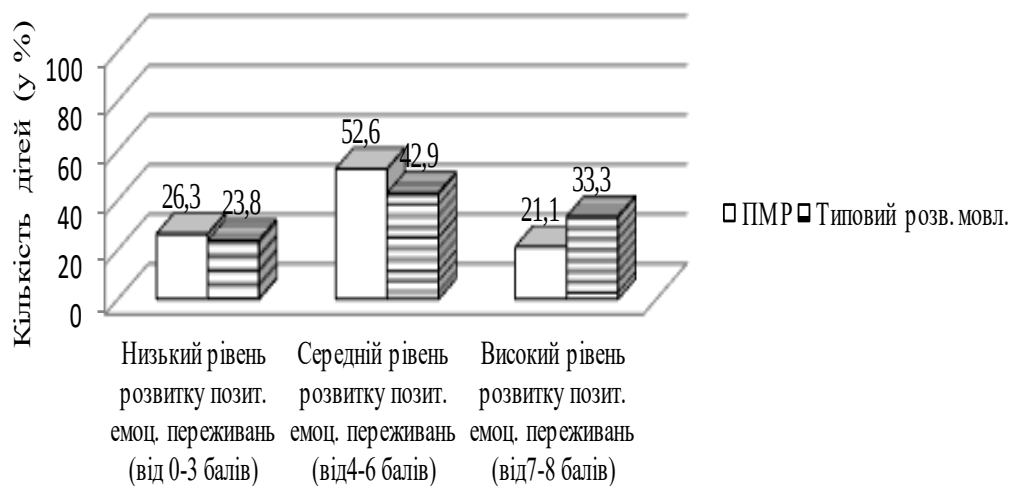

Рис. 1. Рівень розвитку позитивних емоційних переживань у дітей дошкільного віку

Низький рівень був притаманний старшим дошкільникам, які відрізнялись від своїх однолітків меншою активністю, комунікабельністю. Вони не охоче виконували завдання, були пасивні, байдужі, деякі незадоволені. Середній рівень був наявний у дітей, які часто відволікалися,

недостатньо розуміли інструкцію до виконання завдання, просили допомоги. Хоча, на відміну від дошкільників із низьким рівнем, проявляли зацікавленість у роботі, легко йшли на контакт із експериментатором. Діти, яким під час дослідження був притаманний високий рівень позитивних емоцій, відрізнялись від колективу своєю енергійністю, активністю, наполегливістю, швидкістю у виконанні завдань, вони не потребували допомоги, швидко йшли на контакт. Їх відповіді творчо обґрунтовані, цікаві, індивідуальні, під час дослідження такі діти отримували найвищу кількість балів за опитувальником.

Результати аналізу особливостей виконання дошкільниками завдань, спрямованих на рівень розвитку негативних переживань, показали, що низький рівень (від 0 до 3 балів) було виявлено найбільше у 52,4 % дітей із типовим мовленнєвим розвитком і лише у 31,6 % дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку. Середній рівень негативних емоцій (від 4 до 6 балів) найбільше був притаманний 68,4 % дошкільників із ПМР і 47,6 % дітей із типовим психофізичним розвитком. Високий рівень негативних емоцій у дошкільників відсутній (див. рис. 2).

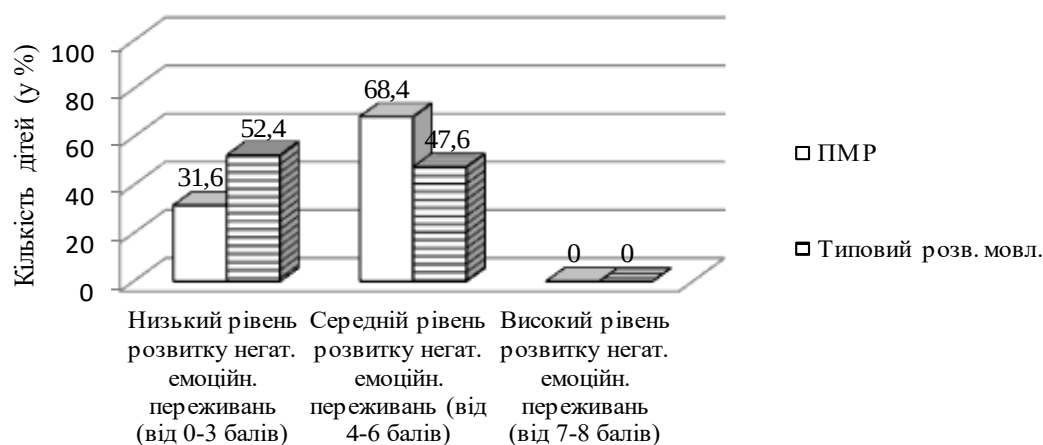

Рис. 2. Рівень розвитку негативних емоційних переживань дітей дошкільного віку

Дошкільники з низьким рівнем негативних емоцій характеризувались активністю, швидкістю виконання завдань, вони не потребували допомоги, швидко йшли на контакт, у роботі не було виправлень, проявили творчість.

Середній рівень відповідав дошкільникам, які часто відволікалися, була присутня невпевненість, неуважність, хоча такі діти проявляли зацікавленість у виконанні завдань, легко йшли на контакт із експериментатором.

Таким чином, аналіз матеріалів дослідження доводить, що в дітей із типовим психофізичним розвитком та в дітей із порушеннями мовлення позитивні емоції є недостатньо розвиненими. У багатьох дошкільників спостерігався середній рівень негативних емоційних переживань, знижена активність.

Результати аналізу тестування вихователя, що був спрямований на виявлення рівня позитивних та негативних емоцій у колективі, показав, що низький рівень позитивних емоцій (від 0 до 3 балів) у дітей із порушеннями мовлення був відсутній, і спостерігався лише у 4,8 % дітей із типовим психофізичним розвитком мовлення. Середній рівень позитивних емоцій (від 4 до 6 балів) був виявлений у значної кількості дошкільників, як із типовим мовленнєвим розвитком (76,2 %), так і з порушеннями мовлення (78,9 %). Високий рівень (від 7 до 8 балів) позитивних емоцій спостерігався як у дітей із типовим розвитком (19,0 %), так і з ПМР (21,1 %) (див. рис. 3).

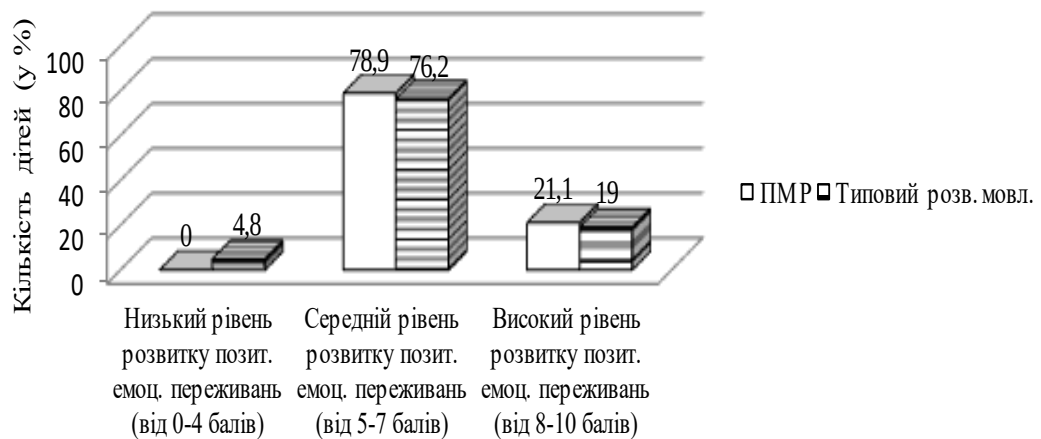

Рис. 3. Рівень прояву позитивних емоцій у колективі дітей дошкільного віку

Під час виконання завдань було визначено, що дошкільники, яким був притаманний високий рівень позитивних емоцій, найбільше демонстрували в колективі такі почуття, як радість, повага, довіра, любов, мрійливість, ніжність, інтерес. Така категорія дошкільників мала найвищу кількість балів за опитуванням вихователів.

Середній рівень відповідав дітям, які відрізнялися меншою активністю, часто відволікалися, не могли зосередитися на заняттях, хоча проявляли інтерес до виконання завдань. Відрізнялися чемністю, вихованістю, допитливістю. Низький рівень був притаманний лише невеликій кількості дошкільникам, вони часто були гнівливі та обурені, відчували тривогу, розгубленість, ворожість.

Результати аналізу матеріалів дослідження, спрямованих на вивчення негативних переживань, показали, що низький рівень (від 0 до 3 балів) вихователі відзначали в усіх дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення і 95,2 % – у дошкільників із типовим психофізичним розвитком. При цьому середній (від 4 до 6 балів) був притаманний лише дітям із типовим мовленням, а це 4,8 %. Високий рівень (від 7 до 10 балів) за показниками вихователів був відсутній у всіх дітей (див. рис. 4).

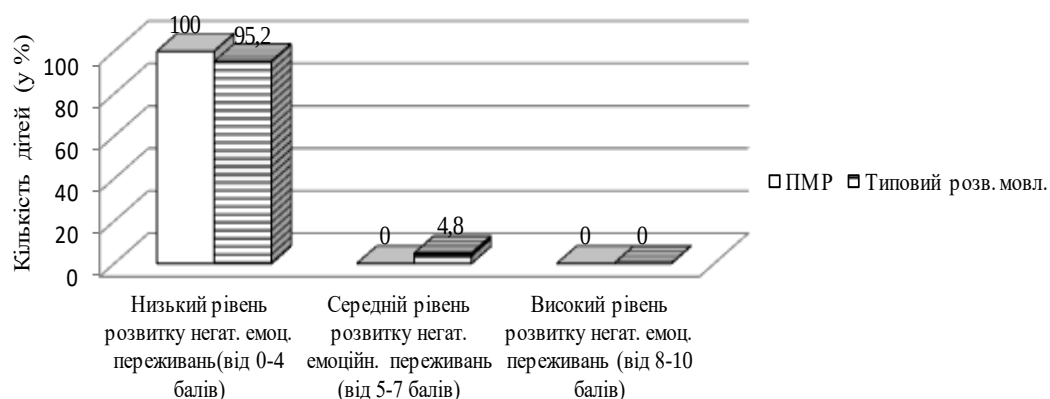

Рис. 4. Рівень прояву негативних емоцій у колективі дітей дошкільного віку

Дошкільники з низьким рівнем негативних емоцій, за аналізом матеріалів дослідження вихователів, характеризувалися відсутністю у своєму колективі таких негативних переживань, як: сум, обурення, заздрість. За словами вихователів, дошкільники успішно виконували завдання на заняттях, проявляли увагу та співчуття до своїх однолітків.

Середній рівень відповідав дошкільникам, у яких були помітні такі негативні емоційні прояви, як сум, роздратованість, ворожість до оточуючих. Така поведінка впливала не тільки на взаємовідносини між оточуючим дітьми, але й на внутрішній стан самої дитини.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Аналіз матеріалів дослідження внутрішніх переживань доводить, що дітям дошкільного віку з порушеннями мовлення найбільш притаманний середній рівень розвитку позитивних та негативних емоцій. Лише частина з них переживає такі почуття на низькому та високому рівнях. Хоча, за свідченнями вихователів, усі діти старшого дошкільного віку здатні контролювати свої негативні емоційні прояви.

Наше дослідження показує, що в дітей старшого дошкільного віку внутрішні негативні переживання в колективі домінують над зовнішніми. Вони соромляться зробити помилку, часто бояться осуду з боку оточуючих їх людей – вихователів, однолітків. Позитивні емоції розвинуті недостатньо, дошкільники не розуміють значень позитивних емоційних проявів, не розуміють їх значення та використання в життєвих ситуаціях. Нашим завданням є розробка навчально-корекційних занять із формування позитивних емоційних переживань у даної категорії дітей. Метою стає забезпечення старших дошкільників знаннями про важливість емоцій у нашому житті; уміннями розпізнавати емоційні прояви як у себе, так і в оточуючих людей, здатність правильно використовувати їх у різних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

- Белова, О. (2018). Peculiarities of aggression state of the junior schoolchildren with speech development disorders. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (78), 397-406 (Bielova, O. (2018). Peculiarities of aggression state of the junior schoolchildren with speech development disorders. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 4 (78), 397-406).
- Белова, О. (2018). Подолання підвищеного рівня агресії у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори 2006 (Bielova, O. (2018). *Overcoming increased levels of aggression in children with speech development disorders*. Kamianets-Podilskyi).
- Гаврилова, Н. С. (2008). Психологічна характеристика дітей з ЗНМ порушенням пізнавальної сфери кінетичного типу. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна*, Вип. X, 306-310 (Havrylova, N. S. (2008). Psychological characteristics of children with GSU disorders of the cognitive sphere of kinetic type. *Collection of scientific works of Kamianets-Podilskyi Ivan Ogiyenko National University. Social and pedagogical series*. Kamianets-Podilskyi: Axiom, Iss. X, 306-310).
- Зеньковський, В. В. (1996). *Психология детства*. Москва: Академия (Zenkovskyi, V. V. (1996). *Child psychology*. Moscow: Academy).
- Изард, К. Э. (2000). *Психология эмоций*. Санкт-Петербург: Питер (Izard, K. E. (2000). *Psychology of emotions*. St. Petersburg: Peter).
- Конопляста, С. Ю., Сак, Т. В. (2010). *Логопсихологія*. Київ: Знання (Konopliasta, S. Yu., Sak, T. V. (2010). *Logopsychology*. Kyiv: Knowledge).
- Кузьменко, В. (1996). Емоції. *Дошкільне виховання*, 6, 20-23 (Kuzmenko, V. (1996). Emotions. *Preschool education*, 6, 20-23).
- Мельничук, І. В. (2002). Генеза емоційних особливостей у сучасних дітей. *Наука і освіта*, 5, 44 (Melnychuk, I. V. (2002). Genesis of emotional features in modern children. *Science and Education*, 5, 44).
- Молодушкіна, І. В. (2011). *Загадковий світ емоцій. Розвиток емоційної сфери дошкільників*. Харків: Основа (Molodushkina, I. V. (2011). *Mysterious world of emotions. Development of the emotional sphere of preschoolers*. Kharkiv).
- Павелків, Р. В. (2010). *Дитяча психологія*. Київ: Академвидав (Pavelkiv, R.V. (2010). *Child psychology*. Kyiv: Academic Publishers).
- Пахомова, Н. Г. (2015). *Спеціальна психологія*. Полтава: АСМІ (Pakhomova, N. H. (2015). *Special Psychology*. Poltava).
- Шаграева, О. А., Козлова, С. А. (2003). *Эмоциональное развитие дошкольников*. Москва: Академия (Shagraeva, O. A., Kozlova, S. A. (2003). *Emotional development of preschoolers*: Moscow).
- Шеремет, М. К. (2010). *Логопедія*. Київ: Слово (Sheremet, M. K. (2010). *Speech Therapy*. Kyiv).

РЕЗЮМЕ

Белова Елена. Особенности проявлений эмоций у детей дошкольного возраста с нарушениями речи.

Цель исследования предусматривает изучение эмоциональных переживаний у детей дошкольного возраста с нарушениями речевого развития. Основными методами является модификация проективных рисуночных, цветовых техник. Мы выяснили, что у детей с нарушениями речевого развития положительные эмоции развиты недостаточно, на что указывал средний и низкий уровень их проявления. Материалы исследования доказали, что дети не умеют распознавать и

использовать большинство эмоций в жизненных ситуациях. Как правило, у них преобладали негативные эмоции, которые влияли на взаимоотношения в семье, между сверстниками, а также на их внутренние переживания. В перспективе планируется разработка учебно-коррекционных занятий, направленных на формирование у дошкольников умений понимать и управлять собственными эмоциональными переживаниями.

Ключевые слова: эмоции, отрицательные эмоции, положительные эмоции, эмоциональные переживания, дошкольники с нарушениями речи.

SUMMARY

Bielova Olena. Features of manifestations of emotions in preschool children with speech disorders.

The purpose of the article involves the study of emotional experiences in preschool children with typical psychophysiological development and disorders of speech development. Based on the analysis of scientific sources, it is determined that feelings and experiences of preschool children become more complex and predominantly situational. During this period, the child shows a sense of shame, dignity, justice, humor and empathy, the preschooler is characterized by a variety of emotional experiences, which lie, above all, in the area of relationships with parents and also with the caregiver. In social contacts, emotions complement the speech information. The preschooler is transitioning from object-oriented desires to object-related desires. All the activities of the preschoolers, that they carry out, are emotionally intense. Also important is emergence in preschoolers of such emotions as sympathy for other people, empathy, without these emotions, it is impossible to work together and complex forms of communication of children. Emotional behavior of a child is formed on the basis of a certain emotional experience, an emotion is a formed response to the influence of adults and peers.

The main methods of research in the scientific work were modification of projective drawing and color techniques. To determine the scoring system by methods that explored the emotional sphere, we considered the highest number of points scored by preschoolers. When studying the emotional sphere of preschoolers, the highest number of points of available positive emotions is 10 points and negative –10 points, which allowed us to determine the level of development of positive and negative emotional experiences. The study covered 40 preschool children (6 – 7 years old), of whom: 52,5 % of preschoolers – children with typical speech development and 47,5 % of preschoolers – with impaired speech development. We have found out that pre-school children with speech impairments were not sufficiently developed, as indicated by their low levels of expression. The study showed that children were unable to recognize and use most emotions in life situations. They demonstrated negative emotions that affected relationships in the family, between peers, as well as their internal experiences. In the future, it is planned to develop training and correction techniques aimed at developing the ability of preschoolers to understand and manage their own emotional experiences. In the future, it would help children in learning, building team relationships, improving their motivation and so on.

Key words: emotions, negative emotions, positive emotions, emotional experiences, preschoolers with speech disorders.